

РЕЦЕНЗІЇDOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.2.24>**Чурсінова Оксана Юрївна**кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

Національного університету «Львівська політехніка»

вул. Степана Бандери 12, Львів, Україна

orcid.org/0000-0002-8197-8638

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ «НАУКА В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАНЬ»
ДОКТОРА ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК, ПРОФЕСОРА М. Г. МУРАШКІНА¹**

Філософське знання дає можливість за допомогою понятійного апарату адекватно відобразити розвиток, рух, плінність усього існуючого. Кожна конкретна наука має свій понятійний апарат, завдяки якому матеріалізуються її надбаня. На відміну від філософських категорій понятійний апарат наук може застосовуватися лише до однієї чи кількох конкретних галузей знання (загальнонаукові підходи). Філософське знання становить теоретичну основу світогляду, є плюралістичним, поліфонічним, за його допомогою можна відобразити цілісну картину світу в її істотних виявах, а наукове знання прагне до однозначності, точності, прийнятності більшістю інтелектуального співтовариства.

Питанням специфіки філософського та наукового знання, взаємозв'язку між ними присвячена монографія М.Г.Мурашкіна «Наука в контексті філософських знань» [1]. Автор детально досліджує особливості філософії науки, критерії істини, що не суперечать категоріальним системам і структурам як філософії, так і науки. У роботі подаються основні положення наук, перевірені практикою; філософські сентенції мудреців; власні міркування автора щодо значного кола проблем філософії і науки. Перед нами розгортається картина світу, в якій синтезовані головні досягнення різних сфер пізнання.

Автор розглядає філософію як світоглядну теорію в її загальних положеннях, які стосуються філософського знання, змісту філософських категорій, особливостей філософського методу. Аналізуються істотні аспекти філософії науки як дисципліни, що ґрунтується на законах науки: її світогляд, зміст, складники, структура мислення. Акцентується увага на більш істотних смислових аспектах філософії науки, яка «у своєму світогляді орієнтує інші науки в їхніх дослідженнях на вирішення проблем, спрямованих на ствердження і розвиток людського життя, ... орієнтована на спасіння» [1, с.10]. Відзначаються й осмислюються головні теоретичні зміни в історії філософії та філософії науки.

У монографії визначаються діалектичні альтернативи розвитку науки: сцієнтизм – антисцієнтизм; інтерналізм – екстерналізм; комулятивізм – дискумулятивізм. Стосовно проблематики взаємозв'язку інтерналізму та екстерналізму автор наголошує, що «не можна тлумачити науку як культурний напрям, який перебуває поза суспільством і поза часом» [1, с.25], про що говорять інтерналісти, вважаючи науково-пізнавальний прогрес самодостатнім, внутрішньо автономним. Представники цього напрямку намагаються довести необхідність концентруватися на науковому пізнанні, оригінальності дослідницьких процедур, «пізнавальних креативів», на їхніх перспективних і футурологічних аспектах [1, с.25]. Протилежну позицію посідають представники екстерналізму, акцентуючи увагу на залежності науки від впливу суспільства на неї, від історико-соціальної ситуації і громадських інтересів. «Філософія науки, – відзначається

¹ Мурашкін М. Г. Наука в контексті філософських знань: монографія. Дніпро: ДДУВС; Монолит, 2021. 184 с.

в монографії, – досліджує таку тему, як актуалізація ціннісних та моральних аспектів науки» [1, с. 25]. Так само розглядає автор альтернативу «комулятивізм – дискумулятивізм». Сутність комулятивізму полягає в тому, що накопичення і збагачення знання відбувається шляхом доповнення раніше досягнутих знань новими; натомість у межах дискумулятивізму доводиться, що наука оновлюється через заперечення наявного знання новими відкриттями [1, с. 26]. Автор оцінює ці альтернативи як крайні й односторонні та наполягає на тому, що обидві вони існують у дискурсивному полі сучасної культури, а, насправді, у практичному застосуванні, не виключаючи, а доповнюючи одна одну.

Автор виділяє онтологічні положення, які ґрунтуються на основних істинах науки. Розглядаються головні онтологічні концепти, що визначали філософський дискурс на різних історичних етапах: буття, структура, небуття, форми буття, матерія, її види та форми (простір і час), буття науки в історії, особливості наукового знання, свідомість. Ці положення онтології, що формуються, як стверджується в монографії, із загальних істин науки, «орієнтують на таку головну цінність як існування життя» [1, с. 27]. Міркування автора щодо сутності онтологічних теорій дозволяють йому стверджувати, що головною цінністю нашого світу, культури загалом є не буття як таке, а буття людського життя, і найпершим завданням сучасного людства задля його майбутнього є необхідність «захистити людське буття» [1, с. 39].

Наукові знання в монографії означені як структурні елементи гносеології та аксіології, що є доволі незвичною інтерпретацією науки. Автор розглядає основні положення гносеології у контексті істин науки, підтверджених завдяки емпіричній, логічній або практичній верифікації. Доведено, що визначну роль у формуванні гносеології та аксіології відігравали когнітивна психологія та інші науки, які досліджували психічні процеси, а також певні напрями антропології. Саме ці науки постачали філософії факти, емпіричні узагальнення, що дало можливість сформулювати виразні уявлення щодо процесів пізнання, шляхів здобуття істини, ціннісного компоненту людської діяльності. «На базі цих знань, – відзначає автор, – філософія побудувала структуру й систему основних загальних істин, які дають загальну світоглядну картину світу з приводу гносеології і аксіології» [1, с. 40]. Показано, яку роль у цій картині світу відіграли концепти представників сенсуалізму, емпіризму, раціоналізму, апіоризму, агностицизму, реалістичних учень, феноменологічних, аналітичних, психологічних теорій. Осмислюючи шлях філософії у контексті її історії, автор монографії демонструє певну закономірність, згідно з якою фіналом теоретичних систем поставала аксіологія. Визначення головної цінності в ієрархії цінностей постає підґрунтям діяльності, тоді «теоретична філософія переходить у практичну філософію, тобто в етику, мораль» [1, с. 61].

Розглядаючи взаємозв'язок науки й етики, автор аналізує етичні вчення минулого (деонтологію, утилітаризм, гедонізм, евдемонізм, аскетизм, етичний сентименталізм) і сучасності (еволюційну, аналітичну етику, метаетику, емотивізм, етику науки, екологічну етику, біоетику, прикладну та підприємницьку етику). Окреслено певні узагальнюючі істини етичного характеру, її гносеологічні та соціальні аспекти на різних етапах формування філософської думки від античності до епохи постмодернізму. «Сучасна етика, – підсумовує автор, – це орієнтація на людське життя, на його процвітання» [1, с. 147]. Із цією думкою погодитися можна, але більшою мірою в контексті намірів. У низці етичних концепцій постмодернізму, зокрема у феміністичному напрямі, можна помітити елементи, не спрямовані до гуманізму. Зокрема, у працях доволі популярної американської дослідниці Д. Харауей майбутнє прогнозується як світ кіборгів, світ, в якому людей буде небагато й настане рівноправність із іншими істотами (зокрема тваринами) [2].

У монографії проаналізовано основні положення релігієзнавства, підтверджені історією та науками та перевірені практикою. Релігія містить мудрість віків, орієнтує на цінність життя, і це відповідає науковим фактам. У поєднанні, в синтезі з науковими положеннями релігійні істини повинні формувати спосіб життя людей. Порівнюючи релігійну та наукову картини світу, автор робить висновок: «інтегруючи наукові факти про релігію, можна фіксувати у висновках багато того, що описано в можливостях, але не може перетворитися на дійсність» [1, с. 178].

Не можна не погодитися з думкою автора про головну мету людської діяльності, що об'єднує різноманітні її вияви. Це людське життя, якому в наш час загрожують серйозні небезпеки в масштабах, невідомих і навіть не мислимих на попередніх етапах історії. У цьому контексті завданням філософії, яка інтегрує перевірені практикою наукові положення, формує свідомість і культуру, є орієнтування на зберігання й захист людського життя.

Монографія має чітку й деталізовану структуру. В кожному розділі книги спочатку розглядаються загальні положення науки і філософії, потім – авторські роздуми про справжній, на його думку, стан речей. Такий спосіб організації тексту робить монографію корисною не тільки для наукових співробітників, які цікавляться проблемами філософії і науки та їхніми взаємозв'язками, але й для студентів та аспірантів задля кращого засвоєння курсів «Методологія наукового пізнання», «Філософія і методологія науки», «Історія філософії» та інших.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мурашкін М.Г. Наука в контексті філософських знань: монографія. Дніпро: ДДУВС; Монолит, 2021. 184 с.
2. Харауэй Д. Манифест киборгов: наука, технология и социалистический феминизм 1980-х. Москва: Ад Маргинем Пресс, 2017. 128 с.